ہو

MUHĀVARĀT-I-FĀRSĪ

محاورات فارسی

مع ترجمۂ ہندی

مصنفہ

جناب رورنڈ یڈورڈ سیل صاحب

منتظم مدرسۂ ہارس و فلو آف یونیورسٹی

برای افادۂ متعلمان مدرسۂ مزبور و دیگر طلبہ بار دوم

در مطبع نظام المطابع مدراس مطبوع گردید

ماہ اگست سنہ ۱۸۷۹ عیسویہ

بسم اللہ الرحمن الرحیم

محاوراتِ متعلقۂ خانہ

از پلۂ خانہ بالا برو۔
او بر سکوی درِ خانۂ شما می نشیند
در خانۂ شما چند اطاق است۔
کسی درِ خانہ دق الباب میکند (یا الکوب
بر در می زند۔
قلیانِ دستی را چاق بکن و از برای آن مہمان ببر
قلیانِ دستی شکستہ است لیکن قلیانِ فرشی
کوک است اگر خواہید بہ برم۔
بہ مہمان بگوئید معذور بدارد کہ قدری دستم
گیر است خدمت می رسم۔
امشب آن شخص وعدۂ من گرفتہ است و من

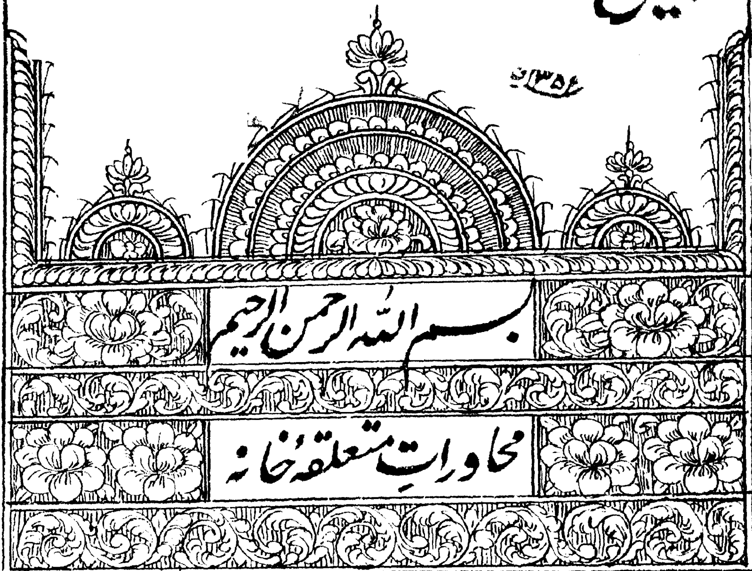
ستری پر سے اوپر جا۔
وہ تمہارے گھر کے چبوترے پر بیٹھتا ہی
تمہارے گھر مین کتنے کوٹھری ہین۔
کوئی شخص تمہارے گھر کا دروازہ ٹھونکتا
ہی یا دروازے کا حلقہ مارتا ہی۔
سلفہ بھر کر اس مہمان کے پاس لیجا۔
کلی کا حقہ پھوٹ گیا ہی لیکن فرشی حقہ صاف
ہی اگر تمہاری مرضی ہو تو لیجاتا ہون۔
مہمان کو بولو کہ معاف کرو میرے ہاتھ مین تھوڑا
کام ہی مین آتا ہون۔
وہ آج کی رات مجھے دعوت دیا ہی اور مین

بمهمانی او خواهم رفت -
من به دیدن فلان شخص رفته بودم آن باز
دید من آمد -
من بآن صاحب سرقفلی داده ام لیکن صاحب
خانه راضی نمی شود ازین جهت سرقفلی مرا
پس بدهید -

در توی خانهٔ شما چند قسم عمارت است
دو عرسی - دو گوشواری - یک هشت دری
و یک عمارت آینه کاری - و چهار زیرزمینی
یک بالاخانه - دو مهتابی - دو پیش بام
در خانهٔ پادشاه است -

حساب ناظر من را بکشید
و در آن باغ آشپزخانه و طویله و مبرز (یا
بیت الخلا) و صندوق خانه است -
سماور را آتش بکن و قدری از چای کمسه
در توی قوری نقره بریزید -
به آقا عرض بکنید که دهن شیر سماور شکسته است

اسکی دعوت کو جاؤنگا -
مین فلانے شخص کی ملاقات کو گیا تھا وہ
میری بازدید کیا -
مین انکو گھر خالی کر کر اپنے کو دینے کے لئے
کچھ پیسا دیا ہون لیکن صاحب خانہ راضی
نہین ہوتا ہی اسلئے گھر خالی کرنے دیا سو
پیسہ مجھے واپس کرو -
تمھارے گھر مین کتنے قسم کے کوٹھریان ہین
دو کوٹھری آئینے کے دروازے کی اور دو
خلوت کی کوٹھری اور آٹھ دروازیکی کوٹھری
اور ایک کوٹھری آئینے سے بنی ہوئی اور
چار تہ خانے ایک بالاخانہ دو نیچے کے اسار
دو اوپر کے اسار ہمارے بادشہ کے گھر مین ہی
ستلور سے حساب لیو -
اس باغ مین باورچی خانہ اور طویلہ اور پاےخانہ
اور صندوق خانہ ہی -
کتلی کو گرم کر اور تھوڑی چینی چاروپہری
چادان مین ڈال -
تمھارے صاحب کو بولو کہ ملتی سو منہ کتلی کا ٹوٹ گیا ہی

از پله خانه بالا برو -
او بر سکوی درخانهٔ شما می نشیند
درخانهٔ شما چند اطاق است -
کسی درِ خانه دق الباب میکند (یا الکوب
بر در می زند -
قلیانِ دستی را چاق بکن و از برای آن مهمان بر
قلیانِ دستی شکسته است لیکن قلیانِ فرشی
کوک است اگر خواهید به برم -
به مهمان بگوئید معذور بدارد که قدری دستم
گیر است خدمت می رسم -
امشب آن شخص وعدهٔ من گرفته است و من

سیڑھی پر سے اوپر جا -
وہ تمھارے گھر کے چبوترے پر بیٹھتا ہی
تمھارے گھر مین کتنے کوٹھری ہین -
کوئی شخص تمھارے گھر کا دروازہ ٹھونکتا
ہی یا دروازے کا حلقہ مارتا ہی -
سلفہ بھر کر اس مہمان کے پاس لیجا -
کلی کا حقہ پھوٹ گیا ہی لیکن فرشی حقہ صاف
ہی اگر تمھاری مرضی ہو تو لیجاتا ہون -
مہمان کو بولو کہ معاف کرو میرے ہاتھ مین تھوڑا
کام ہی مین آتا ہون -
وہ آج کی رات مجھے دعوت دیا ہی اور مین

بمهمانی او خواهم رفت -

من بدیدن فلان شخص رفته بودم آن باز دید من آمد -

من بآن صاحب سرقفلی داده ام لیکن صاحب خانه راضی نمی شود ازین جهت سرقفلی مرا پس بدهید -

در توی خانهٔ شما چند قسم عمارت است

دو عرسی - دو گوشواری - یک هشت دری و یک عمارت آیینه کاری - و چار زیرزمینی یک بالاخانه - دو مهتابی - دو پیش بام در خانهٔ پادشاه است -

حساب ناظر من را بکشید

دران باغ آش پزخانه و طویله و مبرز (یا بیت الخلا) و صندوق خانه است -

سماور را آتش بکن و قدری از چای کشمه در توی قوری نقره بریز -

به آقا عرض بکنید که دهن شیر سماور شکسته است

اسکی دعوت کو جاؤنگا -

مین فلانے شخص کی ملاقات کو گیا تھا وہ میری باز دید کیا -

مین انکو گھر خالی کر کر اپنے کو دینے کے لئے کچھ پیسا دیا ہون لیکن صاحب خانہ راضی نہین ہوتا ہی اسلئے گھر خالی کرنے دیا سو پیسہ مجھے واپس کرو -

تمھارے گھر مین کتنے قسم کے کوٹھریان ہین

دو کوٹھری آئینے کے دروازے کی اور دو خلوت کی کوٹھری اور آٹھ دروازے کی کوٹھری اور ایک کوٹھری آئینے سے بنی ہوی اور چار تہ خانے ایک بالاخانہ دو نیچے کے اسارے دو اوپر کے اسارے ہمارے بادشہ کے گھر مین ہی

منتلور سے حساب لیو -

اس باغ مین باورچی خانہ اور طویلہ اور پاخانہ اور صندوق خانہ ہی -

کتلی کو گرم کرو اور تھوڑی چینی چاہ و پہری چاہدان مین ڈال -

تمھارے صاحب کو بولو کہ ملسو منہہ کتلی کا ٹوٹ گیا ہی

آن دستِ پیالهٔ نلبکین بیار -

آن قاشق های چای خوری را ببر

در استیکان بلور سکنجبین بریز

امروز من در فلان جا چند قاشق شمشاد دیده ام

به پیش خدمت من حکم بده بگو که قلیان بیارد

با شپز من بگوئید که امروز غذا اشت بکن

در بشقابِ او هیچ نیست یک بشقاب

چلاو از برای او ببر -

آن فنجان مو دار شده است -

چند قاشق معاش خوری بیار -

آنها فنجانِ نلبکین چای خوری دارند

امروز از برای شراب خوردن نقل خوبی ندارم

یک بغلی عرق مهل حیات بیار -

قوری شما برنج است یا نقره -

این چیزها را توی سبد بگذار -

آن بیمار بستری است و این بیمار از توی رختِ خواب

نمی تواند پا شد -

یک چفتی بدر بزن -

خشت مال (یا خشت زن) را بطلبید که یک قدر

وہ سٹھہ پیالہ اور اسکے نیچے کی رکابی کالا -

چا پینے کے چمچے لیجا -

بلوری گلاس مین سکنجبین ڈال -

آج کہین تھوڑے لکڑے کے چمچے دیکھا ہون

میرے تبلر کو حقہ لاؤ بول -

میرے باورچی کو بولو کہ آج غذا پکا -

اُسکی رکابی خالی ہی ایک رکابی لگارا

پلاؤ اسکے واسطے لیجا -

وہ چھوٹا پیالہ بال کھایا ہی -

کھانا کھانے کے تھوڑے چمچے لا -

وے چا کے پیالے نیچے کی رکابی سمیت رکھتے ہین

آج شراب کے ساتھہ کچھ اچھی گزک نہین رکھتا ہون

ایک شیشہ بہت نشہ والی شراب کالا -

تمہارا چادان پیتل کا ہی یا روپے کا -

ان چیزون کو توکرون مین رکھو -

وہ بیمار بچھونے پر پڑا ہی اور یہہ بیمار نیند سے

نہین اُٹھہ سکتا ہی -

ایک سنکل دروازے پر لگا -

اُس اینٹ بنانیوالے کو بلاؤ کہ تھوڑے

خشت بمالد -

اینت بناوے -

بفلان آجور پزہ حکم بدہید کہ خشت ہارا آجور بپزد -

فلانے اینت جلانیوالے کو حکم کرو کہ کچے اینٹون کو جلاوے -

معمار را بگوئید کہ این اطاق را آجور نما بکن یعنی گچ بران نباید مالید -

میستری کو بولو کہ یہہ کوٹھری اینٹ نظر آئی سرکا بنا یعنے گچی مت کر -

این آوارہ از وطن خود ہا در کومہ میمانند

یہہ لوگ جو اپنے وطن سے آوارہ ہوے ہین جھونپری مین رہتے ہین -

چنین اتفاق افتاد کہ یک لولۂ بادی آمد و کپر خانہا را بر داشت -

ایسا اتفاق ہوا کہ ایک گردباد آیا اور پھوس کے چھپرون کو اڑا لے گیا

این دیوار کہ زیر ناودان (یا ناسور) خانۂ ما ست خیسیدہ است -

یہہ دیوار جو تمھارے گھر کے پرنالے کے نیچے ہی تر ہوگئی ہی -

در دل من تشویش تپیدن آن دیوار است

میرے دل مین اس دیوار کے گرنے کا اندیشہ ہی

این خانہ مثل قفس است ہوا خیلی فساد میکند

یہہ گھر پنجرے کے سرکا ہی ہوا برابر نہین آتی یا گرم ہی

چند قاب پلاو بیار -

تھوڑے سے قاب پلاؤ کے لا -

خانۂ آقای من خوب چیدہ و ورا چیدہ است

ہمارے صاحب کا گھر خوب آراستہ ہی

آن اسیر است و این یتیم است -

وہ مان موی ہی اور یہہ باپ موا ہی -

ببینید کہ در خانۂ نائب داروغہ ہم قاپوچی است چقدر ولایت شلوق شدہ است -

دیکھو ملک کتنا خراب ہی کہ نائب داروغہ کے گھر مین بھی دربان ہی -

روئۂ نازبالش من یک گولی سوختہ است -

میرے تکئے کا غلاف ایک گولی کے سوراخ کے مقدار جل گیا ہی

دست گلی که از برای ما آورده بود دید پسر من
آنرا بخشش کرده است -
اگر کسی را عقرب بزند فوراً یک خرک آتش بالای
آن بگذار تا زهر آنرا بسوزد -
این منقل را پر از زغال کرده بیار -
از جهت اسپ دیگر من یک کپر بساز -
محاصران شهر ارک حاکم اول گرفتند -
شما چه وقت شام میخورید -
آن دست فرشی کهنه را به بینید اگر پاره
شده است وصله بزنید -
در خانهٔ آن آقا بادبیزن فرنگی است -
امروز من چند استکان بلور شربت
نوشیده ام -
یک سدی بیار تا بالای بام بروم -
این سدی که شما ساخته اید چند پله میخورد -
زیر آب چاه منبع را بکشید که آب گندیده است
آن لاله را شمع نزده روشن کن بیار مگر
کاسهٔ لاله ضرور نیست -

ہمارے لئے لائے سو پھول کے طرہ کو میرا لڑکا بکھیر
دیا ہی -
اگر کسی کو بچھو کاٹے تو فوراً ایک انگار کا ڈلا
اُسپر رکھ تا اسکے زہر کو جلا دیوے -
اس انگار کی انگیٹھی کو کوئلے سے بھر کر لا -
میرے دوسرے گھوڑے کے لئے ایک چھپرہ بنا -
شہر کے محاصرین پہلے اس برج کو لے لئے جو
قلعے مین محفوظ جاے ہی -
تم رات کا کھانا کب کھاتے ہو -
اُس پرانے فرش کے ستھہ کو دیکھو اگر پھٹ گیا
ہی تو پیوند لگاؤ -
اس صاحب کے گھر مین انگریزی پنکھا ہی -
آج مین بہتوں سے بلوری گلاس شربت
پیا -
ایک سیڑھی لا تا ہماری پر جاؤن -
یہ سیڑھی جو تم بنائے ہو کتنے سیڑھیان ہین
حوض کے نیچے کے سوراخ کو کھولو کہ پانی سڑ گیا ہی
اس بتی دان مین موم بتی سلگا کر لا مگر اسپر
وہانپنے سو قندیل ضرور نہین -

فارسی	اردو
این خانه سفید کاری است -	یہ گھر چونہ لگایا ہوا ہے -

محاورات متعلقۂ غذا

M. M.

فارسی	اردو
قدرے مربائے سیب و بستنی نارنج بیار	تھوڑا سیب کا مربا اور نارنگی کی جلی لا
حکم بدهید بنوکر من که بجهت من قدری لبه بیار	میرے نوکر کو بولو کہ میرے واسطے دودھ کی جلی لاؤ
چلاؤ (یا چلو) گرم کن	بگارا پلاؤ پکا -
قدرے کوکو بیار -	تھوڑے تلے ہوئے انڈے لا -
آن مسمّٰی مرغ را خوب درست بکن -	مرغ کا مُسمّن اچھا تیار کر -
قدری فسنجان بیار -	تھوڑا بینگن کا سالن لا -
چند تا تخم مرغ نیم رو بکن -	تھوڑے انڈون کو نیم برشت کر -
قدری کبابِ سیخ بیار -	تھوڑا سیخ کا کباب لا -
قدری از آن گوشتِ بیات شده کباب کنجه بسازید	اُس باسی گوشت سے تھوڑا بوٹی کا کباب بناؤ
قدری آش بیارید -	تھوڑی گنجی لاؤ -
قدری آب دوغ بیار -	تھوڑی چھاچ لا -
قدری ماستِ کیسه افتاده بیار -	تھوڑا چکّے کا دہی لا -
قدری کره بطلبید -	تھوڑا مسکہ لا -
قدری شیر ماست و کنگر ماست بیار -	تھوڑا دودھ دہی ملا ہوا اور میوہ جو اسکے تھوڑے تھوڑے کھا بیز لا
قدری سرشیر بیار -	تھوڑی ملائی لا -
ماستی که دیشب بسته اید بریده است -	تم جو کل کی رات دہی جماتے تھے پھوٹ گیا ہے
آنقدر مخور که شکمت بترکد	اسقدر مت کھا کہ تیرا پیٹ پھٹ جاوے

آن کره برمیده بد -
امروز احوالم قدری مختلف است وقت
نهار بجهت من یک قدری آب گوشت بیار
به پیش خدمت من بگو که ریزهای طعام را
برچین -
یک سر قلیان ازان تمباکوی عطری
چاق کن بیاور -
اینقدر چلو مخور می ترکی -
آن ماهی بجهت چاشت من برتابه سرخ بکن
چند سینی بیار -
دیروز من در خانهٔ آن شخص رفتم دیدم
که نانی بی قاتق میخورد دلم به احوال او سوخت
این قلندر خیلی تریاک میخورد -
از پیش آن قناد یکقدری ترشی موسیر یا
یک چند بغلی ترشی جاشیر بیار -
در انبار این نانوا چند تا پوی گندم است
من گاهی نان فطیر نخورده ام -
از گرمی آفتاب گوشت همه له شده است
علک بیار و این آرد را علکی بکن چراکه نوکر

وہ مسکہ بدبو ہی -
آج میرا مزاج بدلا ہی تین پہر کے ناشتے کو
میرے لئے تھوڑا شوربا لا -
میرے میٹی کو کہہ کہ کھانے کے دانے
اٹھاوے -
ایک چلم بنگالی گڑاکو بھر اور لا
اتنا بگارا پلاؤ مت کھا کہ تو پھٹ جاویگا
اس مچھلی کو واسطے میرے صبح کھانیکے توے پر گرم کر
تھوڑے خوان لا -
کل کے روز مین اسکے گھر کو گیا اور دیکھا
کہ فقط روکھی روٹی کھاتا ہی مین اسکے حال ترس کھایا
یہہ فقیر بہت افیون کھاتا ہی -
اس حلوائی کے پاس سے تھوڑا پیاز کا اچار یا
یا ایک شیشہ جاشیر کے اچار کا لا -
اس نان بائی کے انبار مین کتنے ٹوکرے گیہون کے ہین
مین کبھی بے خمیری روٹی نہین کھایا ہون
آفتاب کی گرمی سے تمام گوشت بوسیدہ ہوگیا ہی
باریک چھلنی لا اور اس آٹے کو چھلنی کر کیونکہ میرا نوکر

Persian	Urdu
من فقط غربالی کرده و آرد درشت است -	فقط موٹی چھلنی کیا اور آٹا موٹا ہی -
شما سیر بسیار میخورید -	تم لہسن بہت کھاتے ہو -
پرہیز این دوا چه چیز است -	اِس دوا کا پرہیز کیا ہی -
یخ و سکنجبین رفع عطش میکند	یخ اور سکنجبین پیاس کو بجھاتے ہین
گُلوکِ ترشی را بیار -	اچار کا مرتبان لا -
قدری مربای بالنگ بیار -	تھوڑا مربا نارنگی کا لا -
حکیم باشی وقتیکه پادشاه طعام میخورد حاضر است -	بڑا طبیب پادشاہ کھانا کھاتے سو وقت حاضر ہی -
وقتی که ما در خانهٔ میر پنج به مهمانی رفته بودیم بعد از غذا خوردن بستنی بسیار خوبی آوردند	ہم جنرل کے گھر مین دعوت کو گئے سو وقت کھانا کھائے بعد وہ بہت اچھی برف کی مٹھائی لائے
پاچهٔ گوسفند خیلی لذیذ است -	ران بکرے کی بہت مزہ دار ہی -
شما قلیان میکشید یا نه -	تم حقہ پیتے ہین یا نہین -
نه خیر - قلیان کش نیستم مگر چپق (یا سبیل) می کشم	نہین - مین حقہ نہین پیتا ہون مگر چونگالی پیتا ہون -

محاورات متعلقه لباس

Persian	Urdu
سوزنِ سنجق نه سوزنِ خیاطی از برای من بیار	میرے لئے الفناتی لانہ سوئی -
آن زن چارقد خیلی خوبی دارد ولیکن او زیر گلوش سوزن نزده است -	وہ عورت گھری کیا ہوا رومال بہت عمدہ سر پر اوڑھی ہی لیکن رومال کے دونون انیونکو جو گلے کے نیچے رہتے ہین الفناتی نہین لگا کے

این کرباس خیلی کلفت است ۔
آن پارچه را از پنبهٔ شکری ساخته اند
خواب این ماهوت نه رفته است ۔
خیاط را بگو که بر قبای من قیطون بدوز
آن آقا سر بجا نشسته است و رخت خود را بر میکند
من یک زوج دستکش خریده ام ۔
پیش آن ارسی دوزان کفش ارسی پاشنه
نخوابیده ببر ۔
من دیروز می خواستم بیرون بردم
چکمه پا کرده بودم ۔
اگر کسی کفش سرپائی پا بکند جراب نیز پا
باید کرد ۔
این کرک کوسفندهای کشمیری از برای شال
بافتن بسیار خوب است
آن زن علنکو دست کرده بود ۔
آن سرباز تسمهٔ تفنگ خود را کل کیوز د
من لباس خود را عوض میکنم
شما عمامهٔ تان را چند زرعه می بندید عمامهٔ
من یک طاقه است ۔

یہہ تات بہت موٹا ہی ۔
وہ کپڑا پیلے رنگ کے روئی سے بنائے ہیں
روان اس بنات کی نہین گئی ہی ۔
درزی کو بول کہ میرے قبا پر ریشمی ڈوری سیوے
وہ صاحب حمام مین ہی اور اپنا لباس پہنتا ہی
مین ایک جوڑی دستیان مول لیا ہون
اُس چمار کے پاس جرہوان جوتہ
لیجا ۔
مین کل باہر جانے کا ارادہ کیا اور گرگے
تک کے موزے پہنا ۔
اگر کوئی ترچپالی کے جوتے کے سرکا
پہنے تو پاتیابے بھی پہنا چاہئے ۔
یہہ چھوٹے بہتر بال کشمیری بکرون کے شال
بننے کے واسطے بہت اچھے ہین ۔
وہ عورت ہاتھ مین بنگڑیان پہنی تھی ۔
وہ سپاہی اپنے بندوق کے ڈوالی پر لاتی چوتہ لگایا ہی
مین اپنے لباس کو بدلا تا ہون ۔
تم کتنے گز کی پگڑی باندھتے ہو میری پگڑی
ایک تھان کی ہی ۔

آیا آن زنی که شما دیروز دیده بود هیچ طلا
و نقره در سر و بران بود -
تکمه بزرگ است و مادگی کوچک است
این مادگی این تکمه را نمی خورد -
در فصل زمستان اکثر لباس ها پورک میزنند
کمر چین شما بسیار چین خورده است -
در سر پاچه زیر جامه من کوکی بزنید -
آستین خود را تکمه کن -
آیا در ولایت شما جوراب را به میل میچینند
بلی لیکن شال بانگشت می بافند
دیروز که من به مهمانی رفتم ارسی من لنگه
لنگه شده است -
یک زنی روبند زده بود -
این شال شو کوله شال را برداشته میرود
من دو سه دست لباس همراه آورده ام
این اهل شال باف اکثر قبای کرباسی می پوشند
ساعت من ناکوک است من کوک میکنم
درین فصل اگر کسی از شالها غافل بشود بی
می خورد -

وہ عورت جسکو تم کل کے روز دیکھے تھے
کچھ زیور پہنی تھی -
گندی بڑی ہی اور خواجہ چھوٹا -
یہہ خواجہ اُس گندی کو بس نہین -
ٹھنڈ کالے کے موسم مین اکثر کپڑوں کو چیتی مارتی ہی
تمھاری کرتنی مین بہت چین ہین -
اِزار کے نیچے کی پٹی مین ٹانکہ مارو -
آستین کو گندی لگاؤ -
کیا تمھارے ولایت مین پائتابے سلائی سے بنتے ہین
ہان - مگر شال انگلی سے بنتے ہین -
کل کے روز جو دعوت کو گیا تھا میرا جوتہ
بدل کر بےجوڑ ہو گیا ہی -
ایک عورت برقعہ اوڑہی تھی -
یہہ شال دہونے والا شال کا گٹھا اٹھا کر لیجاتا ہی
مین دو تین جوڑے کپڑے ساتھ لایا ہون
اکثر یہ شال بننے والے ٹاٹ کا قبا پہنتے ہین
میری گھڑیال بندہی مین کیلی دیتا ہون -
اس موسم مین اگر کوی شالون سے غافل
ہو تو کیڑا مارتا ہی یا کھاتا ہی -

فارسی	اردو
پاشنہ کش ارسی را بیار کہ ارسی را پا کنم ۔	پاشنہ کش لا کہ جوتا پہنوں ۔
ای باسماقچی ارسی مرا از پا بیرون بکن	ای جوتے اٹھانیوالے میرے پاؤن سے جوتہ نکال

M. M. **محاورات متعلقۂ باغ** [signature]

فارسی	اردو
انگور عسکری ہستہ ندارد ۔	عسکری انگور بیج نہین رکھتا ہی ۔
باغ شما چند قصب است ۔	تمھارا باغ کتنے نولیسنم یا کانی کا ہی ۔
در باغ من تخت گاہ نیست	میرے باغ مین چبوترہ نہین ۔
بہ باغبان حکم بدہ کہ باغ را آب بدہد ۔	مالی کو حکم کر کہ باغ کو پانی ڈالے ۔
ازین آب روان کہ توی باغ شما می آید	اس بہتے پانی سے جو تمھارے باغ کے اندر
چند حبہ مال شما است ۔	بہتا ہی کتنے حصے تمھارے ہین ۔
درین کندۂ گل درخت کوچک بنشان	اس مٹی کے تئی مین چھوٹا جھاڑ بیر ۔
امسال درخت ہای باغ ما خیلی شکوفہ کردہ اند	اس سال ہمارے باغ کے جھاڑونکو پھول خوب آئے ہین
یک بر جست ازان درخت بزن ۔	ایک پیڑنے کی شاخ اس جھاڑ سے کاٹو ۔
ہمہ درخت ہا را پرتال بکن ۔	تمام جھاڑونکو چھانٹی کرو ۔
میوۂ آن درخت بسیار وبش است	اس جھاڑ کا پھل بہت پھیکا ہی ۔
حاصلی کہ درین باغ من است بزودی	جو کچھ اس باغ مین ہی جلدی توڑ لو گرنہ
بچینید اگر نہ از دست ما بیرون رود	ہمارے علاقے سے جاتا رہیگا ۔
چند جور گل در باغ شما است ۔	کتنے قسم کے پھول تمھارے باغ مین ہین
شما بادنجان میخورید ۔	تم بیگن کھاتے ہو ۔
چوب بادام پر است ۔	بادام کی لکڑی گھٹ ہی ۔

در سر کوچهٔ باغ ما سه تل رشت ریزی و دو
مغاک خاکستر ریزی واقع است
چوب آن درخت بسیار صلب است و این
خیلی تُرد است۔
چند طبق کش هستند که مستمری میوهٔ آن باغ
را برای فروش می برند۔
یک ترهٔ ازین درخت بکن بیار۔
به باغبان بگوئید که آن تلوارهٔ رز را پایان بکن
چند خوشهٔ انگورِ عسکری بچین بیار من چند
تلنگه ازان خوشه کنده خوردم خیلی شیرین بود
در باغ من چند چالِ مورچه است دفع آن
نمی شود۔
چند تغار کاشی بخر بیار۔
اقسام درخت گردو در باغ ماست لیکن
یک درختی است که همه گردوش پوک اند۔
میوهٔ درخت ما هنوز چغله است۔
به کاکا سیاهِ من بگوئید که ببین در بازار
شفتالو گیر می آید۔
هر چند خیال میکنم امروز هیچ میل به میوه ندارم

ہمارے باغ کی گلی مین تین تل کچرا ڈالنے
کے اور دو گڑھے راکھ ڈالنے کے ہین۔
اس جھاڑ کی لکڑی بہت سخت ہی اور اسکی
بہت نازک۔
چند میوہ فروش ہمیشہ اُس باغ کے میوے
بیچنے کو لیجاتے ہین۔
ایک چھڑی یا باریک ڈالی اس جھاڑ سے نکال لا
مالی کو بولو کہ منڈہے پر کی انگور کی بیل کو چھانٹی کرو
انگور عسکری کے چند خوشے توڑ کر لاؤ مین تھوڑے
ڈالیان اُس خوشے سے نکال کر کھایا بہت میٹھے
میرے باغ مین تھوڑے چیونٹیون کے
بِل ہین کہ دفع نہین ہو سکتے۔
چند چینی گلدان خرید کر لا۔
ہمارے باغ مین اخروٹ کے جھاڑ اقسام
کے ہین مگر ایک جھاڑ کے اخروٹ تمام بےمغز ہین
ہمارے جھاڑ کا میوہ ہنوز کچا ہی۔
میرے غلام سے پوچھو کہ بازار مین شفتالو
ملتے ہین۔
بالکل آج میوے کی کچھ خواہش نہین رکھتا ہون

فارسی	اردو
لیکن اگر خربزه یا هندوانه یا آلو زرد یا آلو بالو یا هلو یا آلو کیلاس باشد قدری میخورم۔	لیکن اگر خربزہ یا تربزہ یا زرد آلو یا آلو بالو یا ہلو یا سفید آلو ہو تو تھوڑا کھاؤنگا۔
این تخت کاه باغ را آب پاشی بکن لیکن ترشح به گلها مکن۔	باغ کے منڈہے پر پانی چھڑکو لیکن پھولوں پر چھڑکاؤ مت کر۔
میان این درخت گردو و انگور یک تیر رس تفنگ است یا نه۔	اس اخروٹ کے جھاڑ اور انگور کے درمیان مین فاصلہ بندوق کے ٹپہ کا ہی کیا۔
بباغبان بگوئید یکقدری چغندر یا قدری شلغم بیار۔	مالی کو بولو کہ تھوڑے چقندر یا شلغم لا
اطبا نوشته اند که هر کس که باقله میخورد خرف می شود۔	اطبا لکھے ہین جو شخص کہ بلر کھاتا ہی احمق ہوتا ہی۔
یک گودی بکنید۔	ایک گڑہا کھودو۔
چند تخم خیار که زده این گود (یا زور) میخواهد یا نه۔	تھوڑے ککڑی کے بیج جو پڑے ہوے اسکو پید ضرور ہی یا نہین۔
بجهت زور زمین تپاله گاب یا پهن اسپ یا پشکل گوسفند یا فضله کبوتر از این همه کدام بهتر است۔	زمین کو پید دینے کے لئے گوبر اور لید اور مینگنی اور پیخال مین کیا بہتر ہی۔
من کمبیزه دوست نمیدارم۔	مین کچا میوہ پسند نہین کرتا ہون۔
به آبخوره این درخت آب بده۔	اس جھاڑ کے نالے مین پانی ڈال۔
زیر گرزه درخت انار را آب پاشی کن۔	انار کے جھاڑ کے سایہ تلے پانی چھڑکو

فارسی	اردو
ریشۀ این درخت و کندہ اش مضبوط است	جڑ اور پیڑ اس جھاڑ کی مضبوط ہی -

محاورات متعلقۂ کشت و زراعت

فارسی	اردو
برعیت های من حکم بده که زمین را شمر یه بکنند - (یا جوغ بکنند)	رعیتونکو حکم کر کہ زمین کو ناگرین -
آن دو کاو پلنکی در جوغ به بندید -	اُن دو بیل کو جو چیتے کا رنگ رکھتے ہین جوے مین باندھو
آن تخمی که است دران چار حبه پاشید	ان بیجون مین چار حصے چھینکو -
این زمین بسیار کم محصول خیز دارد	یہہ زمین بہت کم حاصل رکھتی ہی -
درو کرها را بطلبید تا آن زمین را درو کنند -	کٹاو کرنے والون کو بلاؤ تا کہ اس زمین کو کٹاو کرین -
کندم ما کلو خوشه است	ہمارے گیہون پک گئے ہین -
بافه بردار را بگوئید که بافها را بردارد و بیک جا خرمن کند -	پولے اُٹھانے والون کو کہو کہ پولون کو اٹھا کر ایک جاے جمع کرین -
کندم را کرپن بکنید و بعد ازان او شین بکنید	گیہونکو کھندلاؤ اسکے بعد پچھوڑو -
کندم یکطرف و کاه یکطرف بریزید	گیہون یکطرف ڈال پیرال گھاس ایکطرف ڈالو
بارکیر را بگوئید که این کندم را بار کن توی انبار بریزه -	حمال کو بولو کہ اس گیہون کو لاد انبار مین ڈال -
چند بار ازین کندم را بفرستید به آسیا که آسیابان آن را آرد بکند -	تھوڑے موٹے ان گیہون کے روٹی کے گدنگ کو بھیج تاکہ چکی پیسنے والے اسکو آٹا بناوے
سبوس از برای چه خوب است	بھوسا کیا کام آتا ہی -

فارسی	اردو
آن آسیابان که است تنورهٔ آسیاب را خراب کرده است ۔	وہ چکی پیسنے والا گدر نگ کے پانی کے خزانے کو خراب کر ڈالا ہی ۔
چرخ آسیاب چند پله دارد	پنچکی کتنے سیڑہی رکھتی ہی
قدری آرد بدهید به نانوا (یا نون پز) تا نان به پزد ۔	نان بائی کو تھوڑا آٹا دو کہ روٹی پکاوے ۔
شاطر آن خوب آدمی نیست ۔	اسکا بڑا نان بائی اچھا آدمی نہین
خمیرگیر بسیار بد خمیر میکند ۔	خمیر کرنے والا بہت خراب خمیر بناتا ہی
ممیزی را بطلبید که او بازدید این مزرع بکند ۔	ایک مدبر کرنیوالے شخص کو بلواؤ تا کہ اس کھیت کی قیمت ٹھہراوے ۔
درین حب زمین که شما دارید کاهی زراعت شلتوک میکنید ۔	اس قطعۂ زمین مین جو تم رکھتے ہو کبھی دہان بوتے ہو ۔
این زمین شما را بگاو خیش میکنند یا به اسپ	تمھاری زمین کو بیل ناگرتے ہین یا گھوڑے
اکثر برزگران در دهات می نشینند ۔	اکثر کھیتی کرنیوالے گھرون مین رہتے ہین
زمین بایری زمین افتاده است یعنی بیکار	بایری یعنی نکمی زمین ہی ۔
پهنای زمین شما صد ذرع میشود یا نه ۔	تمھاری زمین کی چوڑائی صد گز ہین یا نہین

محاورات متعلقه سفر بری و بحری

فارسی	اردو
آن راه خیلی رملی است ۔	وہ راستہ سنگریزے دار ہی ۔
دیرک چادر خم است و طناب کهنه ۔	ڈیرے کا کھام جھکا ہوا ہی اور رسی پرانی
من عقیده کردم که به شیراز بروم خرجین مرا بیاو	مین شیراز کے سفر کا ارادہ کیا ہون میری خرجی لا

من همه روز در چپرخانه میمانم ۔
مین تمام روز ڈاک خانے مین رہتا ہون

امروز بان کردنِ کوه میرسم ۔
مین آج اس گھاٹ کو پہنچتا ہون ۔

در انجا آبادی نیست لیکن چند درخانه هستند
وہان آبادی نہین لیکن تھوڑے گھر ہین

فردا که است حکم بدهید که چند تفنگچی همراهِ ما بفرستند
چراکه منزلِ فرداکوره راه است ۔
حکم کرو کہ صبان تھوڑے بندوقچی ہمارے
ساتھ بھیجو کیونکہ صبان کی منزل کی راہ تنگ اور
سخت ہی ۔

میخواهم که نوکران را عوض کنم ۔
مین چاہتا ہون کہ نوکرون کو برطرف کرون

به فراشِ من حکم بدهید که چادر در فلان
وادی بزنند ۔
میرے چپراسی کو حکم کرو کہ فلانے وادی
مین ڈیرہ مارے ۔

تاکلیخ دی شب گم شده است چند میخ
طویله بجهت ما بفرسید
موگری کل کی رات گم گئی تھوڑے حلقہ
دار میخ ہمارے لئے روانہ کرو ۔

بجهت آنکه دیروز ما چادر دور زده بودیم
آقا با ما غیظ کرد ۔
ہم ڈیرہ دور دینے کے سبب سے صاحب
ہم پر غصہ فرمایا ۔

هوا خیلی ابر بود حالا ابر تنکی است احتمال میرود
که باران ببارد ۔
آسمان پر ابر گھستا گیا تھا اب کالی گھٹا ہی
شاید برسات برسیگی ۔

امشب شمالِ خنکی می آید احتمال میرود که
برف ببارد ۔
آج رات شمالی ٹھنڈی ہوا چلتی ہی شاید
برف برسیگا ۔

چند روز قبل ازین در راه چند نفر را باد برف
گرفته بود و دوتاشان از سرما سیاه شده بودند ۔
تھوڑے دنون کے آگے تھوڑے لوگ
یخ کے طوفان مین پڑ گئے تھے اور دو ٹھنڈ سے مر گئے

در فصل تابستان درینجا آب پیدا نمی شود اگر
در یخچال یخ باشد بسیار خوب است

امروز سفر نکرده ام چرا که غره تراق می آید

این راه خیلی سُر است لیکن کم از یخ -
از جهت سردی هوا و قشلاق نمود تا سورت
هوا شکسته گردد -

وقتیکه من از کوه میرفتم کتل فلان میگذشتم

ده سال است که در مدراس مجاورم بعد ازین
نقل مقام خواهم کرد -

این کار پیش پا افتادهٔ من است -

بجهت این که نمیدانم که چند کله آب
درین رودخانه است من عبور نمیکنم -

حالا موسم پائیز است درین راه بسیار
شُل و گِل است -

من بآن شهر که رفتم کوچهاش قلبه
سنگ کاری بود -

امشب بار نکنید هوا خیلی تاریک است امشب ظلمات

دہوپ کالے مین یہان پانی نہین ملتا ہی -
اگر برف کی حویلی مین برف ہو تو اچھا ہی

آج سفر نہین کیا ہون کسواسطے کہ رعد اور بجلی کا
تراخا ہی -

یہہ راستہ پھسلندہ ہی مگر برف سے کم ہی
ہوا سرد ہونے کے سبب سے وہ گرم سیر مقام کو گیا
تاکہ تیزی سرد ہوا کی کم ہو جاوے -

مین پہاڑ سے گذرتا تھا سو وقت فلانے سکھری
گلی سے گذرا -

دس سال سے مدراس مین رہتا ہون
اسکے بعد سفر کرونگا -

یہہ کام مجھے بہت آسان ہی -

مین نہین جانتا کہ اس ندی مین کتنے آدمی
خاص پانی ہی اس لئے نہین پار ہوتا ہون

اب خزان کا موسم ہی اس راستے مین
بہت کیچڑ ہی -

مین اس شہر کو گیا اسکے گلیون مین پتھر
جمائے ہوئے تھے -

آجکی رات اسباب مت لادو آسمان ظلمات کے سر کا کالا اور تاریک ہی

حکم بدہید کہ بنہ را نصف شب بفرستید

حکم کرو کہ اسباب کو آدھی رات کو روانہ کرین

آن آقا وقتیکہ ستارہٴ صبح میزند سوار میشوند۔

وہ صاحب صبح کا تارا نکلے سو وقت سوار ہوتے ہین۔

شما در کالسکہٴ آتشی آمدہ اید

تم دخانی گاڑی مین آئے ہو۔

آیا شما میخواہید کہ در دشت سکونت دارید یا توی شہر

تم گاؤن مین رہنا پسند کرتے ہو یا شہر مین۔

آن سوار خیکچہ نمیدارد۔

وہ سوار چھوٹی مشک نہین رکھتا ہے

کالسکہ آتشی بدود راہ میرود یا بہ بخار

دھوین کی گاڑی دھوین سے چلتی ہی یا بھاپ سے

اگر آن آب تف نداشتہ باشد گاہی کالسکہ نمی تواند کہ برود۔

اگر وہ پانی گرم نہو تو گاڑی کبھی چل نہ سکیگی۔

جلو برید بندہ از عقبِ شما خواہم آمد۔

تم آگے چلو مین تمھارے پیچھے آؤنگا۔

آن آہنین کہ در راہ نصب کردہ اند در بالای آن کالسکہ بخوبی میرود ولیکن راہ ہموار باشد۔

وہ لوہے کا پتہ جو راستے مین جما ہین اسپر گاڑی اچھی طرح سے جاتی ہی لیکن راستہ ہموار ہووے۔

اہل این ولایت عادت دارند کہ پاپتی میروند۔

اس ملک کے باشندے برہنہ پا چلنے کی عادت رکھتے ہین۔

من فردا از ین سفر دارم یخدان ہا را بہ بندید۔

مجھے صبان سفر کا حکم ہوا ہی چمڑے کے سفری تھیلون کو باندھو۔

بلوچ دران منزل اسباب مرا چپو کردند

اس منزل مین بلوچ ہمارے اسباب کو لوٹے۔

سقای ما توی خیکش هیچ ندارد -
این سحرگاه که بار کرده بودیم شرشر باران می آمد
از قوهٔ من برنمی آید که به ایران روم -
ما میخواهیم برویم تا شب نشده است -
وقتیکه من سرگردن رسیدم چند دزد از
ایل قشقای تفنگ روی من خالی کرد -
اگر همراه زوّار چاوش نباشد آنها راه
بسر نخواهند برد -
درین منزل که رسیدم هیچ میسر نشد
بغیر از نان چورک -
این چاروادار را طلبید اگر چارواش را
بکرایه میدهد تا کرایه کنم -
وقتیکه وارد بندر عباس شدم پیوک
درآوردم -
من راه را چپ میکنم چراکه درین ده طاعون
است -
دیروز که بازی میکردیم یک شخص
چپلو بود -
آرنج من درد میکند -

ہمارا پانی والا مشک مین کچھ نہین رکھتا ہی
آج صبح کہ ہم اسباب لادے زور کا برسات آیا
میرے سے نہین ہو سکتا کہ ایران کو جاؤن
ہم چاہتے ہین کہ دن دوالے جاوین
جب ہم گھاٹ پر پہنچے تھوڑے چور ایل
کے بندوق میرے منہہ پر چھوڑے -
اگر زیارت کرنیوالے کے ساتھ نقیب یا
رہنما نہو تو وے راستہ نہین چل سکینگے
اس منزل مین سواے عام روٹی کے کچھ
میسر نہین ہوا -
اس گدہے کے مالک کو بلاؤ کہ اگر گدہا
کرائے کو دیوے تو کرائے کو لونگا -
جب مین بندر عباس مین داخل ہوا
مجھے نارو ہوا -
مین راستہ کترا کر دوسری راہ سے جاتا ہون
کیونکہ اس کھیڑے مین وبا ہی -
کل کے روز جو ہم بٹّے بازی کرتے تھے
ایک شخص بائین ہاتھ سے کام کرنیوالا تھا -
میری کہنی درد کرتی ہی -

چشم او چپ است -

این تاجر درین ایام درشکسته است یا
نادار شده است -

یک قاطر کفایت این بار میکند یا نه -

آن الاغ مالِ کیست

به بینید که اسپ مرا زین کرده اند یا نه -

یک نعل نوی ازبرای قاطر من بخرید -

ازبسکه هوا خنک است من خشک شده ام

وقتیکه من در کشتی سوار شده ام تا چند روز
بادِ وَلَم (یا بادِ مُراد یا بادِ شُرطه) ما داشتیم

وقتیکه جهازِ ما بکناره رسید بزودی تماماً
ماشوه انداخته به خشکی رفتیم -

الحال وقت مَدِ دریاست ماشوه زود
آبی میشود -

باری که درین غراب بار کرده ام مال
بنده و اخوی است -

آیا دریا پُر است یا خالی -

باطراف چادر نجو می کشید -

جاشوهای این غراب جهازِ خود را دل کرده گریختند

اسکی آنکھ ترچھی ہی -

ان دونون مین اس تاجر کا دیوالہ نکل
گیا ہی -

ایک خچر اسباب کو بس ہی یا نہین

وہ خچر کسکا ہی -

دیکھو کہ میرے گھوڑے پر زین باندھی ہے یا نہین

ایک نیا اسباب کا تھیلا میرے خچر کیواسطے مول لو

ہوا بہت ٹھنڈی ہی مین سوکھ گیا ہون

جب مین جہاز پر سوار ہوا کئی روز تک
موافق ہوا تھی -

جب ہمارا جہاز کنارے پہنچا ہم بہت جلدی
سے پتوار ڈالکر خشکی پر آگئے -

اب دریا کے چڑھاؤ کا وقت ہی پتوار
پانی مین جلد جا سکتا ہی -

جو اسباب اس بڑے جہاز پر لادا ہون
میرا اور میرے بڑے بھائی کا مال ہی -

کیا دریا چڑھاو پر ہی یا اُتار پر -

ڈیرے کے اطراف قنات گھیرو -

ملاحان جہاز کے اپنے جہاز کو چھوڑ دیکر بھاگ گئے

فارسی	اردو
بجهت این ریسمان مهار گسیخت جهاز میان چار موج گیر آمد۔	اس سبب سے رسی سکّان کی ٹوٹ گئی جہاز تلاطم مین سپر گیا۔
جهاز خیلی مرّتا میکند لیکن بالا و پائین نمیشود	جہاز ڈگمگاتا ہی لیکن تلے اوپر نہین ہوتا ہی
جهاز داماد شما چه جور است آتشی یا شراعی (یا بادی)	تمہارے داماد کا جہاز کیا قسم کا ہی دہوین کا یا پردے کا۔
وقتی که ما نزدیک بجزر آن ولایت رسیدیم معلّم جهاز حکم کرد که ثلبت بیندازید ببینید که چند سر آب است۔	جب ہم نزدیک اس ولایت کے بندر کے پہنچے جہاز کا معلم حکم کیا رسی ڈالکر ناپو اور دیکھو کہ کتنے آدمی خاص پانی ہی
جهاز کی بر میدارد۔	جہاز کب روانہ ہوتا ہی۔
وقتیکه جهاز به نزدیک بندر رسید معلّم غافل شده جهاز بزمین نشست۔	جب جہاز بندر کے نزدیک پہنچا معلم غافل ہونے سے جہاز کنارے لگ گیا اور زمین مین پھنسگیا۔
آن جهاز طوفان خورد لیکن واژونه نشد	وہ جہاز طوفان مین سپڑا لیکن الٹا نہوا
آن جهاز سه دولی است (یا سه دیکل)	وہ جہاز تین کھام کا ہی۔
چادر میر پنج چند دیرک میخورد۔	جنرل کا ڈیرا کتنے ڈنڈے کا ہی۔
قزاق خواست که مرا خفه بکند و مال مرا به قزاقی ببرد۔	راہزن چاہا کہ میرا گلا دبا دیوے اور میرے مال کو لوٹ لیجاوے۔
روزی که در جهاز رفتم کیج شده ام لیکن قی نکردم۔	جہاز پر گیا سو روز مجھے ملکات ہوئی مگر مین قی نہین کیا۔

فارسی	اردو
نول جهاز از بوشهر تا بمبئی چند روپیه میباشد	بوشہر سے بمبئی تک جہاز کا کیا نول ہی -
زین و یراق بیار -	زین اور لگام وغیرہ لا -
اسپ کوتل (یا برک) بیار -	کوتل گھوڑا لا -
کالسکهٔ آتشی امروز ازین جا نمی تواند برود بواسطهٔ آنکه تنورهٔ آتشی شکسته است	آج دخانی گاڑی یہان سے نہین جا سکتی ہی کیونکہ خزانہ انگار کا ٹوٹ گیا ہی -
ایلات شعب بشعب شده و در چادر های خود زندگی گزارند -	ایلات کے کئی گروہ ہین اور اپنے ڈیرون مین زندگی کرتے ہین -
اهل ایلات چادر های خود را پیچیده ازینجا قشلاق کردند -	اہل ایلات اپنے ڈیرون کو لپیٹ کر اس جگہہ سے گرم سیر ملکون کو گئے
ایلات اکثر در درهٔ کوه ها چادر میزنند و چوپانی میکنند -	ایلات اکثر پہاڑون کے درے مین ڈیرہ دیتے ہین اور چرواہاپن کرتے ہین -

محاورات متعلقهٔ صنعت گران

فارسی	اردو
کنداک ساز را بگو که این بسیار بد کنداک است -	بندوق کا کندہ بنانے والے کو بول کہ یہہ بہت خراب کندہ ہی -
این منبتی که شما بیرون آورده اید من پسند نکرده ام بجهت آنکه لولهٔ تفنگ من جوهر دار است این کنداک از برای او خوب نیست -	یہہ نقش جو تم بنائے ہو میرے پسند نہین نلی میرے صندوق کی جوہر دار ہی اس لئے یہہ کندہ اسکو خوب نہین -
چقماق ساز را بگوئید که این چقماق هلالی را از برای من بفرستید -	چقماقی کو بولو کہ اچھے فولاد کی چقماق میرے لئے بھیج -

چقماق خرکوشی خوب نبود۔

نجار گفت که این کابْ صندوق از برای شما ساخته ام۔

جُفت و بندآن برنجی است و میل در آهنین۔

این چارچوب در را که شما ساخته بودید رنگ روغن خوبی بان نزده بودید

این نجار رَنده و تحکیش و برمه و کار امبوج و تا خماق و میخ پیچ دارد۔

بران در لولا کوبیده است۔

قدری تراشهٔ چوب از برای من بیار۔

درهای آن خانه دو دری است۔

به چرخ گر بگوئید که چاکوی مرا چرخ بکن۔

دیروز سنگ چرخ آن کس شکسته بود۔

دلاکی تیغ دلاکی را به سنگ سا میزند۔

به زرگر بگوئید که طلای ساخته از برای من بفرستید

بفرستید

انگشترهای نقرئی که ساخته بودید نگینش را خوب سوار نکرده بودید۔

اسی فولاد کی چقماق اچھی نہ تھی۔

تب ہی بولا کہ یہہ بڑا صندوق تمھارے واسطے بنایا ہوں۔

سنکل اسکی پیتل کی ہی اور ارد ندا دروازے کا لوہے کا۔

اس چوکھٹ کو جو تم بناے تھے اچھی وارنس نہین دالے تھے۔

یہہ بڑہی رندہ اور ہتوڑ ہی اور برما اور چمٹا اور کوتا بلی اور ملسوتی میخ رکھتا ہی

اس دروازے پر نرمادے لگائے ہین

تھوڑا لکڑی کا بورہ میرے لئے لا۔

اُس گھر کا دروازہ دوباتی ہی۔

سانگر کو بولو کہ میرے چاقو کو سان پکڑے۔

کل کے روز اس شخص کا سان پھوٹ گیا تھا

ایک حجام استرہ کو سلی پر گھستا ہی

سنار کو بولو کہ سونے کی گدی میرے لئے بھیج۔

روپے کے انگوٹھیون پر نگینہ تم اچھی طرح سے نہ بٹھائے تھے۔

امروز حاکم حکم کرده بود که آن شخص را چکمهاش را پر از ریگ کرده بگردن آن انداخته آنرا ببازار گردانید۔

آج حاکم حکم کیا کہ گرگے تک کے موزونکو بالو سے بھرکر اس شخص کے گردن پر رکھکر اسکو بازار مین پھراوین۔

اکر معمار نباشد بنّا هیچ کار نمیکند۔

اگر میستری نہو تو گلکار کچھ کام نہین کرتا ہی۔

غلاف گر را حکم بکنید که غلاف شمشیر مرا از چرم بلغار بسازد۔

نیام بنانے والے کو حکم کرو کہ میرے تلوار کی نیام بہتر چمڑے سے بناوے۔

زرگر طلای ما را که آب کرد جرم آنرا گرفته خالص آنرا در ریجه ریخت۔

سونار ہمارے سونے کو گلاکر اسکی کثافت کو دور کر کر خالص سونے کو سانچے مین ڈالا۔

این جوی ترازوی که این آهنگر ساخته است بسیار بد ترکیب است

یہہ ترازو کی ڈنڈی جسکو یہہ لوہار بنایا ہی بد وضع ہی۔

این صحّاف خوب شیرازه نزده است بکتاب ارشی دوز از چرم خوب ارشی می دوزد

یہہ جلدگر کتاب کو اچھا شیرازہ نہین باندہا ہی چمار اچھے چمڑے سے چرہون جوتا سیتا ہی

نمدمالِ کرمان فرش خوب میسازند۔

کرمان کے قالین بنانیوالے اچھا فرش طیار کرتے ہین۔

ماهوت باف گلیم باف و غالی باف حالا کار نمی کنند۔

بنات بننے والے اور کمل تیار کرنے والے اور غالیچہ بنانے والے اندنون کام نہین کرتے۔

شمشیر گر را اذن بده که شمشیر مرا تیز بکند۔

تلوار بنانیوالے کو حکم کر کہ میرے تلوار کو تیز کرے

تفنگ مرا ساچمه پر بکن۔

میرے بندوق مین چھرے بھرو۔

امروز برو در دکانِ مسگری یک ماهی تابه

آج کسارے کے دوکان کو جاکر ایک کڑاہی

اردو	فارسی
خرید کر کر لا اور پھر قلعی گر کے دوکان مین اسکو قلعی کر کر لا -	(یا ماہی تو) بخر بیار و ازان طرف در دکان سفید کری یکدفعه سفیدش کن بیار -
خبردار کہ کسار تجھکو دغا نہ دیوے اور کم دیوے	بپا استادِ مسگر گولت نزند کمست بدہد

محاورات متعلقۂ اخلاق وغیرہ

اردو	فارسی
وہ شخص ڈھٹائی اور شوخی سے جواب دیا	آن شخص زیر پوزی جواب داد -
فلانا صاحب مجھے دعوت دیا ہی اور مین اسکی دعوت کو جاؤنگا -	فلان آقا مرا وعده کرفته است و من بمہمانی اوشان خواہم رفت -
مین اسکی ملاقات کو گیا وہ بازدید میری کیا	من بدیدن او رفتم و او بازدید من نیامد
اس چھوٹے بچے کا والی کون ہی -	قیم آن صغیر کیست -
وہ دنیا باز یا تجربہ کار ہی -	آن گرگِ باران دیده است -
مشرق سے مغرب تک اسکو جانتے ہین	از شرق عالم تا غرب عالم همه کس او را می شناسند
تو اتنی خوشامدی اور چاپلوسی اسکی مت کر	تو باینقدر پیزر بپالانِ او مچسپان -
وہ میرا نوکر بہت مسرف ہی -	آن نوکرِ من بسیار دل خرج است -
تمھارا چھوٹا بھائی خلیق ہی یا کم حوصلہ -	کاکای شما خوش صحبت است یا تنگ حوصله است
میرا بھائی ہنوز ناکتخدا ہی -	برادر بنده هنوز عزب است -
میرا دل بہت چاہتا ہی کہ وہان جاؤن کیونکہ میرا دل یہان بہت تنگ آیا ہی -	خیلی دلم میخواهد که بآنجا برسم بجهت اینکه دل من خیلی درینجا شکسته است -
وہ شخص بہت بخیل ہی کہ اسکے ہاتھ سے پانی نہین ٹپکتا ہی جھوٹے ہاتھ سے کو نہین مارتا	آن شخص خیلی خسیس (بالکنس) است آب از دستِ او نمی چکد -

آن کس بخت (یا تنبل) است -

چرا شما اینقدر دماغ می فروشید -

شما از حرف آن طلاب شانه گیر مباش -

بنظر شما آن شخص دولائی است من از و
هیچ وقفیت ندارم -

کس نتواند که زیر حکم من زند -

من یک براتی فرستادم آن زیر برات زد

زبانت را خود بگیر که من امروز قدر سر دماغ ام

من هیچ دست او را گرفتم او دست خود را
تکان داده گریخت -

این نور علی نور است -

اگر کسی عطسه بکند بگو خیر باشد و اگر کسی آب
می نوشد بگو عافیت باشد اگر کسی از در تو
می آید بگو آیا خوش آمدید شما و بعد از انکه
او می نشیند بگو شما بسیار خوش آمدید خیلی
مشتاق بودم که شما را به بینم -

تو می دهان من مرو - (یا) حرف تو حرف
من میار -

وہ شخص احمق ہی یا سست ہی -

کیون تم اتنا غرور کرتے ہو -

تم اس طالب العلم کے گفتگو سے آزردہ مت ہو

تمھارے نظر مین وہ شخص بیہودہ گو یا
ناکارہ ہی مین اسکو بالکل نہین جانتا -

کوئی میرا خلاف نہین کر سکتا ہی -

مین ایک حکم نامہ یا فرمان بھیجا وہ اُس پر
عمل نہین کیا -

تم خاموش رہو کہ مین آج کے روز تھوڑا خوش ہون

مین اسکے پونچے کو پکڑا وہ اپنے ہاتھ کو چھڑا
لیکر بھاگ گیا -

یہہ بہت بہتر ہی -

اگر کوئی چھینکے تو کہے (خیر باشد) اور اگر
کوئی پانی پیوے تو بول (عافیت باشد)
اور اگر کوئی تمھارے گھر کو آتا ہی تو بول (آیا
خوش آمدید شما) وہ بیٹھے بعد بول (شما
بسیار خوش آمدید خیلی مشتاق بودم کہ شما را بہ بینم)

میرے بات مین دخل مت دو یا میرا خلاف
مت کرو -

آیا شما مرا ریشخند میکنید۔

برادرِ ما بسیار متدین است ۔

بعد از دماغ چاقی ہر چیز کہ می خواستم
از او پرسیدم۔

اگر کسی پیش ما آرغ بزند (یا آروغ) من
دوست نمیدارم۔

در مجلس اگر کسی تمرّد قول کسی را کند خلاف
ادب است۔

گاہی سہواً اگویم ولیکن اگر دستی ازین معاملہ
کہ این شخص کردہ است دلش غنچ میکند
لیکن باقی مردم بی دماغ است ۔

برو حائل من مشو۔

از وقتی کہ وارد شدہ اید من ہنوز
شما را سیر ندیدہ ام۔

اگر من حالتی داشتہ باشم خدمت میرسم

این روز عید کہ ہست شما دست آقای
خودتان را ماچ کردہ اید ۔

شما باو این لفظ را واضح گفتند یا بکنایہ

آیا تم میرے سے مسخری کرتے ہو (یا مجھے
امید مین رکھتے ہو۔

ہمارا بھائی بہت دیندار اور امانتدار ہی

بعد از خیریت پرسی کے ہر ایک بات جو
چاہا مین اس سے پوچھا۔

اگر کوئی ڈکار دیوے تو مین پسند نہین
کرتا ہون۔

اگر کوئی مجلس مین کسی کی بات رد کرے تو
بے ادبی ہی۔

کبھی بھول کر بولتا ہون لیکن اگر عمداً اس
معاملے سے جو یہہ شخص کیا ہی اسکا دل
خوشی کرتا ہی لیکن دوسرے لوگ رنجیدہ ہین

جا میرے آڑے مت آ۔

تم آئے تب سے مین تمکو سیری سے
نہین دیکھا ہون۔

اگر میری خواہش ہو تو تمھارے پاس آونگا

آج کا روز جو عید ہی تم اپنے صاحب کے
ہاتھہ کو بوسہ دیتے ہو۔

تم اسکو یہہ بات صاف کہے یا پوشیدگی سے

فارسی	اردو
من آن شخص را می شناسم کاہی از برای من تعارف چیزی نیاوردہ است -	مین اسے جانتا ہون کبھی میرے لئے کچھ تحفہ نہین لایا ہی -
من آن شاگرد را ایک کشیدۂ زدم	مین اس شاگرد کو ایک طبانچہ مارا ہون -
آن صاحبِ سواد است -	وہ صاحبِ لیاقت ہی -
این توجیہ ناموجہ است کہ شما میکنید	یہہ بیان جو تم کرتے ہو ناپسندیدہ ہی -
او سر رضا می جنباند -	وہ اپنی رضامندی دکھلاتا ہی -
بجہت این طفل للہ (یا لالہ) مقرر کن -	اس بچے کے لئے ایک اتالیق مقرر کر -
ریش آن شخص بلند است -	داڑہی اس مرد آدمی کی لمبی ہی -
فلان شخص درّاج است -	فلانہ آدمی بسیار گو ہی -
فلان کس بمن خیلی لجبازی میکند -	فلانہ آدمی میرے سے بہت ضد کرتا ہی
سودِ نخوردہ در جہان بسیار است	ناکامیاب آدمی جہان مین بہت ہین

محاورات متعلقۂ جانوران

فارسی	اردو
آن شخص کوسج یا کوسہ است -	وہ شخص چھیلے کی داڑہی والا ہی -
این گوسفند چاق است -	یہہ بکرا موٹا ہی -
غوچ جنگی را پیش من بیارید -	لڑنے والے پوٹلے یا مینڈے کو میرے آگے لاؤ
موش خرما مار را می گیرد -	منگوس سانپ کو پکڑتا ہی -
آن چند میش کہ در گلّہ ما است بطلبید -	وہ تھوڑے مینڈی جو ہمارے گلہ مین ہین منگاؤ
امروز آن برۂ اَتلک را بہ سیخ بزنید -	آج مینڈی کے بچے کو سیخ پر لگاؤ -
در کنارۂ دریا بسیار گوش ماہی ریختہ است	دریا کے کنارے بہت سیپیان پڑے ہین

یک یابوی داشتیم خیلی بارکش ۔
این طرغہ خیلی خوش آواز است ۔
آن کبک دم تیر تفنگ من نیامد ازین جہت
تیر بآن نخورد ۔
این آواز بوف کور است ۔
این شتر یکہ من سوار شدہ ام از ضرب کنہ
آرام نمیکرد ۔
تمام جون سگ پر از کیک است ۔
سر آن زن سپش زدہ است ۔
آن سگ ہمہ روز ہمہ کس عف عف (یا عو
یا وک وک یا پارس) میکند ۔
طوطی فریاد میکند (یا داد می زند) یا جیر
می زند)
چند کمند قاطر مال حاکم است ۔
آیا مادیان شما رم میکند یا نہ ۔
نہ خیر رام است ۔
دست سگ من در رفتہ است ۔
سگ من خواست کہ موش را بگیرد موش
پوزہ اش را گرفت ۔

ہم ایک بہت باربردار گھوڑا رکھتے تھے
یہہ چنڈول بہت اچھی آواز والا ہی ۔
وہ بٹیر میرے تیر کے نیچے پر نہین آیا اس
سبب سے تیر اسکو نہین لگی ۔
یہہ آواز چغد کا ہی ۔
یہہ اونٹ جسپر مین سوار ہون گوچڑی کے
کاٹ سے آرام نہین پاتا ہی ۔
تمام بدن کتے کا پسو سے بھرا ہوا ہی ۔
اُس عورت کے سر مین جون بھر گئے ہین
وہ کتا تمام دن بھونکتا ہی ۔
طوطا بولی بولتا ہی ۔
تھوڑے خیل خچر حاکم کے ہین ۔
تمھاری مادیان چمکتی ہی یا نہین ۔
نہین بسدھائی ہوی ہی ۔
میرے کتے کا ہاتھ سرک گیا ہی ۔
میرا کتا چاہا کہ چوہے کو پکڑے چوہا
اسکی ناک کو پکڑ لیا ۔

فارسی	اردو
از بسکہ زمین سُر بود پای اسپ من سرید اسپ زمین خورد۔	زمین پھسلندہ تھی اس لئے میرے گھوڑے کا پاون پھسل گیا اور گھوڑا گر گیا۔
اسپ شیہنہ میکشد۔	گھوڑا ہنہناتا ہی۔
آن سگ از تشنگی لہک لہک میکند۔	وہ کتا پیاس سے ہانپتا ہی۔
این گاو نشخوار میکند۔	یہہ بیل جگالی کرتا ہی۔
این تولۂ سگم بہ مادرش وَق وَق میکند	یہہ کتے کا بچہ اپنے مان کو بھونکتا ہی۔
خر این سبزی فروش عَرعَر میکند۔	اس ترکاری والے کا گدہا رینگتا ہی
چنگ آن گربہ خیلی دراز است۔	اُس بلی کا ناخن بہت لنبا ہی۔
گربہ مرا چنگ زد۔	بلی مجھے کھکوری۔
این قورباغہ بسیار بزرگ است۔	یہہ مینڈک بہت بڑی ہی۔
آن مرغ دہ جوجہ دارد۔	اس مرغی کو دس بچے ہین۔
یک اسپ سرکشی داشتم ہرگز یُرغہ نمیرفت	مین ایک سرکش گھوڑا رکھتا تھا کہ ہرگز میٹھی گیالپ نہین جاتا تھا۔
آن اسپ ہمیشہ سرتاخت میرود و این خوب یورتمہ میرود (یا چارنعل)	وہ گھوڑا ہمیشہ گیالپ جاتا ہی اور یہہ خوب ترات جاتا ہی۔
اسپ او جفتہ یا جفتک انداخت	اسکا گھوڑا لپتک مارا۔
گاو او را شاخ زد کُشت۔	بیل اسکو سینگھ چُبا کر مار ڈالا۔
اسپ من می لگدد و دندان میگیرد	میرا گھوڑا لات مارتا ہی اور کاٹتا ہی۔
بہ جلودار بگو کہ اسپ قرہ کہر را زین بہ بندد	جلودار کو بول کہ کالے گھوڑے کو زین باندہے

فارسی	اردو
واسپ سرخون و اسپ کل مکس را در کالسکه به بندد -	اور سبزہ گھوڑیکو اور مگسی کو گاڑی مین باندھے -
مهتر اسپ سمند را خوب مالش نکرد -	سائیس سرنگ گھوڑیکو خوب مالش نہین کیا
اسپ من پرخور و کم دو (یا تنبل) است	میرا گھوڑا خوب کھاتا ہی اور کم دوڑتا ہی
اسپی که کمر ندارد خوب نیست -	کمری گھوڑا اچھا نہین -
اسپ کم نفس نمی تواند بدود -	دم توٹا ہوا گھوڑا دوڑ نہین سکتا ہی -
اسپ آقای من سردست بلند میشود	میرے صاحب کا گھوڑا چراغ پاؤن اٹھاتا ہی
این اسپ سردست میخورد و بغل خالی میکند	یہہ گھوڑا ٹھوکر کھاتا ہی اور جھکتا ہی -
اسپ را بگردانید (یا سوغان بکبرید) -	گھوڑیکو ٹہلاؤ -
در ایران مهمیز استعمال نمیکنند ولیکن قمچی میزنند و به نیش رکاب اشاره میکنند -	ایران مین مہمیز استعمال نہین کرتے لیکن قمچی سے مارتے ہین اور مہمیز سے اشارہ کرتے ہین
به سراج بگو که تسمهٔ رکاب را بدوزد و دست جلو دهنه بیارد -	زین گر کو بولو کہ رکاب کی ڈوالی سیوے اور لگام لادے -
سر زانوی اسپ من رفته است و سر زانو اسپش چرم پر است -	میرے گھوڑے کاگرگا پھوٹ گیا ہی اور اسکے گھوڑیکا گرگا خوب پھوٹ گیا ہی -
قشو اسپ کم شده است -	گھوڑیکا کھرارا گم ہوگیا ہی -

محاورات متعلقه حکمرانی

فارسی	اردو
این حاکم که درین ولایت هست جار زده است که یک من نان را به شش شاهی بفروشند -	اس ولایت کا حاکم ڈھنڈورا پیٹتا ہی کہ ایک من روٹی چھے شاہی کو بیچین -

فارسی	اردو
اگر کسی اختلاف کند آنرا گوش و دماغ خواہد کرد	اگر کوئی اسکا خلاف کرے تو کان اور ناک کاٹیگا
حاکم امروز لباسِ غضب پوشیدہ است -	حاکم آج بہت غصے مین ہی -
آن راہ زن را بگردن بزنید -	اُس راہ زن کا سر کاتو -
حکم بدہید کہ یک فوجِ سرباز بیرون شہر چادر بزنند -	حکم کرو کہ ایک پلٹن شہر کے باہر ڈیرہ دیوین -
آن نانوا را بجہتِ کم فروشی حکم شد کہ در تنور باندازند -	حکم ہوا کہ اس نان بائی کو بسبب کم وزن بیچنے کے تنور مین ڈالین -
آن شخص را طناب بکنید تا او خفہ شود -	اسکو پھانسی دو تا اسکا دم رُک جاوے
امروز مرافعہ ما در خانہ حاکم شرع است	آج ہمارا مقدمہ سیول کورٹ مین ہی -
آن شخص حاشا میکند -	وہ شخص انکار کرتا ہی -
حاکم شہر تو در خانہ نشستہ است -	شہر کا حاکم دیوان خانے مین بیٹھا ہی -
آن قبضی کہ میدارم مہرِ حاکم شرع است -	مین رکھتا ہون سو دستاویز کورٹ کے جج کے مہر سے ہی -
وقتی کہ مقدمۂ من بالاے آن شخص ثابت شد آنرا بخانۂ حاکمِ عرف خواہند برد -	جب میرا مقدمہ اسپر ثابت ہووے اسکو پولیس مجسٹریٹ کے یہان لیجائینگے -
حجتِ من گم شدہ است -	دستاویز میری گم گئی ہی -
داروغہ امسال باقی آوردہ است -	داروغہ اس برس نقصان پایا ہی -
حکم شد کہ آنرا کند و زنجیر ببندند تا پول را ازان کس گرفتند -	حکم ہوا کہ اسکو کوچہ بکوچہ پھرائیے یہان تک کہ پیسہ اُس سے لئے -

فارسی	اردو
از شاگرد گمرکچی بپرسید که آقای شما آمده است	کستم آفیس کے پیادے سے پوچھو کہ صاحب تمہارا آیا ہی
من نمیدانم که گمرک مال من چه خرج خواهد شد۔	مین نہین جانتا کہ کستم آفیس کے محصول کے لئے میرے مال کو کیا دینا پڑیگا۔
اگر شما چنین رفتار بکنید ابواب خواهد شد	اگر تم ایسی چال چلو تو نقصان اوٹھاؤگے یا تمہارا دوالا اُٹھیگا۔
من میخواهم که رفع و رجوع این کار بکنم که بگوش حاکم عرف نرسد۔	مین چاہتا ہون کہ اس مقدمے کو رجوع کرون اسطرح کہ پولیس کے حاکم کے کانین نہ پڑے
فراش در سر بازار چند ترکه به شانهٔ آن زد که الف داغ کشید۔	فراش عین بازار مین کئی چھڑی اسکے مونڈھے پر مارا کہ وہ ول اُٹھ گئی۔
از جهت این که اُطاق آن تاجر را بریده بودند داروغه حکم کرد که چند کزمه بگردد	اس سبب سے کہ وے اس تاجر کے کوٹھری کو پھوڑے تھے کمشنر حکم کیا کہ تھوڑے شب گرد پھرے۔
حاکم عرف حکم داد که قاتل دیهٔ خون را بآن بدهد	پولیس کا حاکم حکم کیا کہ خونی خون کی دیت اسکو دیوے
حکم شد که میر غضب چشم فلان بیرون بیارد	حکم ہوا کہ جلاد فلانے کے آنکھ نکالے۔
این حاکم تازه که وارد شده است هیچ عرضه ندارد	یہہ نووارد حاکم کچھ لیاقت نہین رکھتا ہی
مال شما که بدزدی رفته بود بلکه از آن گیر آمد یا نه۔	تمہارے چوری گئے ہوے مال سے کچھ حاصل ہوا یا نہین۔
نه خیر - از مال سرقت شده چیزی نمودار نشده است	نہین چوری گیا سو مال سے کچھ چیز ظاہر نہوئی
این آشنائی مثل گرگ آشتی است۔	یہہ دوستی بھیڑئیے کی دوستی اور صلح کے مانند ہی

فارسی	اردو
آن دو نفر زد و خورد می کنند۔	وے دو آدمی لڑتے ہین یا مارا ماری کرتے ہین
بادشاہ حکم داد کہ در جولگاہ اصفہان لشکریان از اقاصی و ادانی جمع شوند۔	بادشاہ حکم کیا کہ اصفہان کے میدان مین سب بڑے چھوٹے لشکریان جمع ہووین۔
حاکم حکم داد کہ گوش و دماغ فلان را بریدہ اورا در بازار مثلہ میکنند۔	حاکم حکم کیا کہ فلانے شخص کے کان اور ناک کاٹکر اسکو بازار مین پھراوین تا دوسرونکو عبرت ہو
میرپنج با قشون زیاد وارد اصفہان شد	جنرل بڑی فوج لیکر اصفہان مین داخل ہوا
بادشاہ جنگ کرد و بسیاری را عرضۂ تیر و تفنگ ساخت۔	بادشاہ جنگ کیا اور بہت سے لوگون کو تیر و تفنگ کے لقمے بنایا۔
داروغۂ این محلہ خوب وارسی میکند	اس محلے کا انسپکٹر خوب اہتمام کرتا ہی۔
امروز در میدان جنگ ہعنت لشکر است	آج میدان مین لشکر کا جائزہ ہی۔
چند فوج سرباز آمدہ است سرتیپ و سرہنگ و یاور و سلطان و ناظر ہمہ شجاع ہستند۔	تھوڑی سرباز فوج آئی ہی کرنل اور لفٹننٹ کرنل اور میجر اور کپتان اور لفٹننٹ تمام جوانمرد ہین۔
یوزباشئ این لشکر کدام است۔	اس لشکر کا کپتان کون ہی۔

محاورات متفرقہ

فارسی	اردو
او نعل از خر مردہ میکند۔	او شخص مرے گدہے سے نعل نکال لیتا ہی
برو عقلت را عوض کن۔	جا عقل سیکھ
آن شخصیکہ دعوی میکرد آنرا از رخت خران کرد۔	وہ شخص جو دعوی کرتا تھا اسکے کپڑے جبراً چھین لئے۔

درین کار دل بکن (یا) پس گردنت را بخار

این مثل آنست که زیره بکرمان به برند۔

پا باندازهٔ گلیم خود دراز کن۔

سیلی نقد به از حلواے نسیه است۔

دران محله چنان جنجال بود که جای یک سوزن
انداختن نه بود۔

از یک گل بهار نمی شود۔

کس نگوید که دوغ من ترش است۔

صدف صد دانهٔ دُر دارد و دم نمیزند۔

مرغ یک تخم دارد و صد نعره میزند۔

پیش پای خود را نگاه کن۔

اگر کسی در ینجا راه کالسکهٔ آتشی خواسته
باشد که بسازد عمله پیدا می شود (یا گیر می آید)

درین دکانِ قصاب چند گوشت به قناره
زده اند۔

اس کام مین پس و پیش مت کر۔

یہہ مثل وہ ہی جو زیرہ کرمان کو لیجاوین
یعنے بیفائدہ کام کرین۔

جتنی چادر اتنا پاؤن پھیلانا۔

بالفعل کا طمانچہ آیندہ کے حلوے سے بہتر ہی
(کل کے مرغی سے آج کا انڈہ بھلا ہی۔)

اس محلے مین ایسا ازدحام تھا کہ جاے
ایک سوئی ڈالنے کی نہ تھی۔

ایک پھول سے بہار نہین ہوتا ہی یعنے تھوڑی
چیز کچھہ فایدہ نہ بخشتی ہی۔

اپنی چھاچ کو کوئی کھٹی نہین کہتا۔

صدف سو موتی رکھتی ہی اور نہین کہتی

مرغی ایک انڈہ دیتی ہی اور سو نعرہ کرتی ہی

دور بینی انجام بینی کر۔

اگر کوئی دخانی گاڑی کا رستہ تیار کرنا چاہے
تو کارکنان ملتے ہین کیا۔

اس دکان مین قصابان تھوڑا گوشت
نرم ہونے کے لئے لٹکاے ہین۔

دلک پای (یا دل پای) او باد کرده است -

اهل آن ولایت بچه های خود را در ایام طفولیت حجامت میکنند -

دندهای او خورد شد -

روغن کنتون دوای مفید است -

از هوای دیشب من چایش کرده ام -

این شخص پیس است یعنی بیماری برص میدارد -

از چه جهت است که آواز شما گرفته است -

زن من جمولی زائیده است -

حمامیکه در سر محله بود تون تاب آن ناخوش شده است -

آن شخص سیاه سرفه دارد -

لب آن پسر تبخال زده است -

دیروز آن جراح نبض آن شخص را کو دید ممتلی بود -

درین ولایت آبله بسیار شده است و اکثر مردمان کو بیرون می آرند -

پنڈلی کے گوشت کا طرف سوجھ گیا ہی -

وہان کے لوگ اپنے بچون کو بچپنے مین پیٹھ مین نشتر مار کر لہو نکالتے ہین -

اسکی پھسلی چلنا چور ہو گئی -

ارنڈی کا تیل بہتر دوا ہی -

کل کی رات کی ہوا سے مجھے زکام ہوا

یہہ شخص کوڑہی ہی -

کس لئے تمھارا گلا بیٹھ گیا -

میری عورت آنولے جانولے بچے جنی ہی -

آتش افروز محلے کے حمام کا بیمار ہوا ہی

وہ شخص کو بُری کھانسی ہی -

اس لڑکے کے اونٹ پر تپ کے چھالے یعنے اچھڑہی -

کل کے روز وہ جراح اُس شخص کی ناڑ دیکھا تو بُری تھی -

اس ملک مین چیچک کی بیماری بہت ہی اور اکثر لوگونکو سیتلا نکالتے ہین -

اگر کسی آبلہ نہ کوبد بیرون می آرد -

از پیش از ظہر تا بحال دل من آشوب میکند -

زخم شمشیر کہ آن شخص خوردہ بود جراح آنرا بخیہ کرد -

روی آن دانہ ضماد ببندازید -

آن شخص از تاب مستری میخواست کہ سم الفار بخورد -

چند روز قبل ازین کہ دندان من درد میکرد من قدرے آب زاج سفید را غرغرہ کردم دست من تاول زدہ است -

دندان پیش دہان من لق شدہ است

کورکی کہ داشتی سر باز کردہ است یا نہ -

از سردی دیشب اکثر مردم سینہ پہلو کردہ اند

آب سرچشمہ برندہ است -

درین ماشوہ چند بار وزن (یا مداف کش) اند

در فصل تابستان اکثر تخم مرغ لق میشود -

آن میخواست کہ بطلبکاران خود قراری مداری بکذارد -

اگر کوئی شخص سیتلا نہ نکال لیوے تو سیتلا نکلتی ہی

ظہر سے اب تک میرا پیٹ قراقر کرتا ہی پاپیچ کرتا ہی -

تلوار کا زخم جو وہ شخص کھایا تھا جراح اسکو ٹانکے مارا -

اُس دُملی پر پوٹس ڈالو -

وہ شخص لاچاری سے چاہتا تھا کہ سنبل کھا جاوے -

ان دنون کے تھوڑے آگے میرے دانت درد کرتے تھے مین تھوڑا پھٹکری کا پانی غرغرہ کیا میرا ہاتھ آبلہ دار ہوا ہی -

میرے سامنے کے دانت ڈھیلے ہو گئے ہین

تمھارا دُمل پھٹ گیا ہی کہ نہین -

کل کی رات کی سردی سے اکثر لوگ درد جگر کھا گئے ہین

چشمے کا پانی صحت بخش ہی -

اس پردے مین کتنے پانی تور نیوالے ہین

دھوپ کالے مین اکثر انڈے گندے ہوتے ہین

وہ چاہتا تھا کہ اپنے قرض خواہون سے کچھ اقرار کرے

اہل حجرہ را طلبیدہ این اسباب را بقیمت در آرید
حسابیکہ من با آن تاجر داشتم بہ بینید کہ فاضل
است یا باقی -
معاملۂ کہ دیروز من کردہ ام مغبون شدہ ام
این براتِ نسیہ یکسی نمیدہد -
آن شخص چیزیکہ از مالیاتِ دنیا داشت ہمہ اش را
در قمار بازی باخت -
تتمۂ حسابِ شما چند است -
موازی یکصد روپیہ باقی است -
یک طاقۂ چلواری از برای من بخرید -
این برات بدونِ مدت است یا بہ وعدۂ دہ روز
مہلت بطلبید کہ پولِ آن برات را کارسازی نماید
آن شخص آمدہ است مجری پولِ مرا بیار -
رختِ شوی ما یک مادہ الاغی داشت
آخر اسپ شما بلند است یا کوتاہ -
آن شخص دست یازیدہ -
آن صاحب خیلی حراف است یعنی زبان آور
این صندوق چہ قدر چیز میگیرد -
سر نعلی را بگیر و سر شیشہ وا بکن

مدپ والونکو بلاکر اس اسباب کی قیمت ٹھہراؤ -
مین جو اس بیپاری سے معاملہ رکھتا تھا
دیکھو کہ افزود ہی یا باقی -
معاملہ جو کل کے روز مین کیا نقصان پایا ہون
یہہ چاتہ قرض کسی کو نہین دیتا ہی -
وہ شخص جو کچھہ ملک رکھتا تھا جوے بازی
مین ہار دیا -
باقی تمھارے حساب کی کتنی ہی -
مبلغ ایک سو روپیہ باقی ہی -
ایک تھان گاڑے کا میرے واسطے مول لیو
یہہ ہنڈی سر دست ہی یا دس روز کے وعدے کی
عرصہ طلب کرو تا کہ اُس ہنڈی کا پیسہ ادا کر سکون
وہ شخص آیا ہی میرے پیسون کا صندوق لا
ہمارا دہوبی ایک گدہی رکھتا تھا -
تمھارے گھوڑے کی چار کی تتی بلند ہی یا کوتاہ
وہ آدمی انگموری لیا -
وہ صاحب بڑا لسّان ہی -
اس صندوق مین کتنے چیز سماتے ہین
غتہ لگاؤ اور غتہ کھولو -

آرزوی من نمی آید که این کار را بکنم
مین نہین چاہتا کہ یہہ کام کرون -

دوات یله شد و مرکب بریخت -
دوات اُنڈلے گئی اور سیاہی ستے گئی -

آن نفر چه کاره شما است -
وہ آدمی کیا کام کا ہی -

آشپز ما گریخت پی زن آنرا گرفته آورد
ہمارا باورچی بھاگ گیا پیچھا کرنیوالا آدمی اسکو پکڑ لایا

این کاغذ را لوله کن -
اس کاغذ کو لپیٹو -

من زنی را دیدم که بسیار خوش گل بود لیکن
مین ایک عورت کو دیکھا کہ بہت خوبصورت

خان باجی آن آبله رو و بدگل بود -
تھی لیکن تری بہن اسکی چیچک کے داغ والی اور

بد صورت تھی -

آن کس خمیازه میکشد و هالک میکند -
وہ آدمی جمائی لیتا ہی اور کھنگتا ہی -

اگرچه من ساعت زدم لیکن نمیدانم که چه وقت است
اگرچہ مین گھنٹا بجاتا تھا لیکن نہین جانتا ہون کہ کتنا وقت ہی

این زیره وقدری باریک است ازین جهت
یہہ سُتلی بہت باریک ہی اس لئے اسکو دُہری

آنرا دولا بکن و بتاب -
کر کر بانٹو -

یک چکه آب خوردن بیار -
تھوڑا پانی پینے لا -

من آن کار را بوی محوّل کرده ام -
مین وہ کام اسکے حوالے کیا ہون -

فلان شخص سواد دارد -
وہ شخص استعداد اور لیاقت رکھتا ہی -

کاغذها را ته بکن لای کتاب بگذار -
کاغذ کو گھڑی کر کر کتاب مین رکھہ -

شخصی را دیدم که ریش او جوگندم بود -
مین ایک آدمی کو دیکھا کہ اسکی داڑہی کچی پکی تھی

پسر او شان کچل است -
انکا بیٹا پھوڑے کے داغ والا ہی -

دماغ آن قرچ خورده است کسی مداوای آنرا نکرده است
ناک اسکی جھڑ گئی ہی کوئی اسکی دوا نہین کیا ہی

ہمیشہ صد

آن چیز بدرد من ہیچ دوا نیست -

این چیز بجہت چہ مصرف دارد -

یک قدری کتیرا بگیر و آنرا سرچسپان بساز

بگو کہ آن شخص چہ چیز است -

چرا دماغت را بالا میکشی -

زنی را در فلان جا دیدم کہ خیلی قشنگ بود

برو پیش آن لولی و چند قوطی بگیر بیار -

این دہنہ زنگ خوردہ است بدہید کہ صیقل کر آنرا صیقل بزند -

از صدای خرۂ آن شخص من خواب نرفتم

شما حرف چند مگو حرفہای شما ہمہ پوچ است

پا روی پا انداختن عادت شما است -

چراغ ازین سبب کہ روغنش کم است کور کور میکند گلگیر را بیار -

سر چراغ را بچین

ہم ریش من ہمیشہ لندہ می زند -

چہ قدر این پرگو است سر من را دنبک کرد

وہ چیز ہماری بیماری کو کام نہین آتی -

یہہ چیز کس کام کی ہی -

تھوڑا گوند لیکر اسکو گلاؤ -

اس آدمی کے کاندہے پر کیا چیز ہی -

کیون ناک اوپر کھینچتا ہی -

مین ایک عورت کو کسی جگہہ مین دیکھا کہ بہت خوش ترکیب تھی -

اس ڈبہ بنانے والے کے پاس جاکر تھوڑے لکڑی کے گول ڈبے لا -

یہہ لگام زنگ کھا گئی ہی صیقل گر کو دو تا اسکو صیقل کرے -

اُس شخص کے غراٹے کے آواز سے مین نہین سویا

بیہودہ مت بکو تمھارے باتان تمام بیہودہ ہین

پاؤن پر پاؤن ڈالنا تمھاری عادت ہی -

تیل کم ہونے سے چراغ منمناتا ہی گلگیر لا -

بتی کا سر کتر -

تمھارا ساتھی ہمیشہ گنگناتا ہی یا چرچراتا ہی

یہہ شخص کتنا بکنے والا ہی کہ میرا سر پھرا

از حرف زدن سیرائی ندارد۔
او خیلی کاہل است وہمیشہ کش و قوس میکند
چرا در بند کار خود نیستی۔
آن شخص کہ عرق خوردہ بود نشہ اش گل کردہ است
آنکس خیلی بدمستی میکند و دایم الخمر است
آن شماعی این شمع ہا را از موم ریختہ است یا از
پیہ یا از کچی۔
این شمع وزیری کہ ہست از موم است باقی
شمع ہا از پیہ۔
آن شخص درین کار بعدیل است۔
الحال مطمح نظر شما کیست۔
آن موتوی کہ ہیہ ہا را بآن دادہ بود دید چند
کریچہ ریسمان آوردہ بود۔
دیشب قبل از نصف شب کہ من بیدار
شدم چند تیر شہاب دیدم۔
بجہت اینکہ حاکم ولایت فوت شدہ بود
ہمہ دوکانہا را برچیدند۔
آیا در حمام ریش خشک کن ہست۔
لباس آن شخص ہمیشہ چرک است شاید کہ آن

بات کرنے سے سیری نہین رکھتا ہی۔
وہ بہت سست ہی اور ہمیشہ انگ مروری لیتا ہی
کس لئے اپنے کام کے خیال مین تو نہین ہی
وہ شخص براندی پیا تھا اسکا نشہ ظاہر ہوا
وہ شخص بہت نشہ کرتا ہی اور قائم پینے والا ہی
وہ موم بتیان بنانیوالا اس بتیون کو موم سے
بنایا ہی یا چربی سے یا دونون سے۔
یہہ بڑی موم بتی موم سے ہی باقی بتیان
چربی سے
وہ شخص اس کام مین بے نظیر ہی۔
اب تمہارا منظور نظر کون ہی۔
وہ رسی بانٹنے والا جسکو تم روئی دئے تھے
تھوڑے رسیان لایا۔
کل رات دوپہر کے آگے مین جگا اور
تھوڑے گرتے ستارے دیکھا۔
گورنر مرجانے سے تمام دوکانون کو بند
کردئے۔
کیا حمام خانے مین داڑہی پونچھنے سوکھیرا ہی
اس آدمی کا لباس تمام غلیظ اور میلا ہی

کثافت را دوست میدارد ۔	شاید وہ غلیظی کو پسند کرتا ہی ۔
کسی کہ این کتاب را سواد کردہ است چیزی ازین ول کردہ است ۔	جو شخص کہ اس کتاب کو نقل کیا تھوڑا اس سے چھوڑ دیا ۔
ازان پرزۂ کاغذ یک تکہ پارہ کردہ بیار	اس کاغذ سے ایک چھوٹا ٹکڑا پھاڑ کر لا ۔
شما سر چسپان دارید ۔	تم ویفر رکھتے ہو ۔
درین صفحۂ کہ نوشتہ اید چند حرف پریدہ است	اس صفحے مین جو تم لکھے ہو کئی حرفان چھٹ گئے یا مٹ گئے ہین ۔
برو درست را روان کن ۔	جا اور اپنے سبق کو یاد کر ۔
این درس روانِ شما است ۔	یہہ سبق تمکو یاد ہی ۔
این درس را حالی او بکنید ۔	یہہ سبق اسکو سکھلاؤ ۔
بیا درست را پس بدہ ۔	آ سبق پڑھ ۔
درس او را پس بگیر ۔	اسکا سبق سن ۔
این مرکب لجن شدہ است من نمی توانم باآن بنویسم ۔	یہہ سیاہی گاڑہی ہو گئی ہی مین اس سے نہین لکھہ سکتا ہون ۔
آیا چوب جدول کشی شما آبنوس یا فوفل است	تمھاری جدول کی تتی آبنوس کی ہی یا سپیاری کی لکڑی کی ۔
من در ظہرِ کاغذ شما جواب نوشتم ۔	مین تمھارے کاغذ کے پیٹھہ پر جواب لکھا
درین دوات یک چکہ مرکب ہم نیست	اس دوات مین ایک قطرہ بھی سیاہی نہین
آیا این درس از برِ تان است ۔	کیا تم یہہ سبق ازبر کئے ہو ۔

این بچہ گنگ است و کر -
او اعمیٰ (یا کور) است
چند وقت قبل ازین یک شخص در زیر چرخ
لہ شد -
آن از شدت تپ ہذیان میگوید -
سر من وجع میکند -
از دوا کہ زدہ است زخم گوشت نو اوردہ
اکثر اہل آنجا پا پتی راہ میروند -
امسال این سوزنگر فرفرک یا پر پرک ساختہ
است یا نہ -
اگر نہ ساختہ است چند در و گرفتہ بیار
آیا چاکوی شما تیغہ ناخن گیری دارد -
بالیوز انگریزیہ بہ طہران رفت
چند قوطی کبریت فرنگی کہ بسیار خوب است بیار
نخ کبریت بکش کہ تا روشن شود -
او پوست خندہ میزند -
یک قدری صمغ عربی بجہت من بیار
این طناب را شل کن و این را سفت کن
شما چہ قدر داد و بیداد میکنید -

یہہ بچہ گونگا اور بہرا ہی -
وہ اندھا ہی -
اسکے آگے ایک شخص گاڑی کے چاک
مین آیا اور چپک گیا -
وہ تپ سے پراگندہ کہتا ہی -
میرا سر درد کرتا ہی -
دوا لگانے سے زخم کا گوشت بھر گیا ہی -
وہان کے اکثر لوگ ننگے پاون چلتے ہین -
اس سال یہہ سوئیان بنانے والا بھربھرا
بنا یا ہی یا نہین -
اگر نہ بنایا ہو تو تھوڑے لٹو لا -
آیا تمھاری چاقو مین ناخن تراش ہی -
انگریزیکا ایلچی طہران کو گیا ہی -
تھوڑے اچھے فیر باکس کے ڈبے لا -
اور ایک کاڑی کھینچ تا سلگے -
وہ مسکراتا ہی -
تھوڑا گوند میرے واسطے لا -
اس رسی کو ڈھیلی کر اور اس کو تنگ کر -
تم کتنا گریہ بر کرتے ہو -

سر خط مرا جوف کاغذ خود گذاشته بفرستید	میرے خط کو اپنے کاغذ مین دھر کر بھیجو
چشم آن زن شور است۔	اس عورت کی آنکھ بد ہی۔
آن شخص از پله افتاد و قلم پایش شکست	وہ شخص سیڑہی سے گر گیا اور پنڈلی کی ہڈی توٹ گئی۔
آن کس خوب شافوت می زند۔	وہ شخص خوب سیٹی بجاتا ہی۔
آن شخص از روی کینه بمن افترا زده است	وہ شخص کینہ سے مجھ پر تہمت کیا ہی۔
در زورخانهٔ شما میابد چند میل میکرد	تمہارے تعلیم خانے مین کثرتی کتنے سنگتولے پھیرا کرتے ہی
آب داغ بیار نه آب شیر گرم۔	اوتتا یا گرم پانی لا نہ کنکنا پانی۔
یک تکه لته کهنه بیار و این باشلوک تفنگ مرا پاک بکن۔	ایک پرانی چیتھڑی لا اور اس بندوق کی نلی کو صاف کر۔
شاگردهای ما خیلی کله ملق میزنند۔	ہمارے شاگردان اچھی پلٹی مارتے ہین
کرم ابریشم برگ توت میخورند۔	ریشمی کیڑے شاہتوت کے پتے کھاتے ہین
این امیر که هست میخواهد که هر کس را رو بخود بکند	یہہ امیر چاہتا ہی کہ ہر شخص کو اپنے طرف مایل کرے
دست فلان کس از سر بند انگشت بیرون رفت (یا بدر رفت)	فلانے شخص کا ہاتھ پونچے سے سرک گیا۔
فلان کس دیروز دست بردی به ما زد	فلانا آدمی کل کے روز ہمکو دغا دیا یا چوری کیا
آن رفیق من که هست تی زبانش میکرد۔	وہ میرا دوست تتلاتا ہی۔
پای من مور مور میکند یا پای من سوزن سوزنی میشود یا پای من خواب رفته است	میرے پاؤن مین چیونٹیان بھر گئے ہین۔

اینطرف رود خانہ قول ترست یا آنطرف

ندی ادہر وار زیادہ گہری ہی یا ادہر وار

پای میز لق است تکان ندہ -

میز کا پایہ ڈہیلا ہی حرکت مت دے

آن پسر خیلی فتوری است و مرا اذیت کردہ است -

وہ چھوکرا برا فتنہ باز ہی اور مجھے اذیت دیا ہی -

بچہ را قلقلی مکن -

بچے کو گدگلیان مت کر -

من کلید عوضی بران قفل انداختم زبان قفل خراب شد -

مین اس قفل کو دوسری کیلی لگا یا قفل کا کانٹا خراب ہوگیا -

اگرچہ شما دعوی میکنید کہ ازان کار بہرہ دارم لیکن دستِ شما نہ بستہ است -

اگرچہ تم دعوی کرتے ہو کہ اس کام کو جانتا ہون مگر ہاتھ تمہارا لایق ہنین -

بچہ ہا در وقت بازی یکدیگر را پنجہ میکنند

بچے کھیلتے سو وقت ایک دوسرے کو چٹکیان کرتے ہین -

او بسیار کنس است از دست این آب نمی چکد -

وہ شخص برا بخیل ہی اسکے ہاتھ سے پانی کا قطرہ ہنین ٹپکتا ہی -

قلیان خیلی تند بود من دو سہ پک کشیدم

حقہ بہت تلخ تھا مین دو تین گھونٹ پیا -

این قوال بسیار پلنگک میکند -

یہہ قوال بہت چٹکیان بجاتا ہی -

آب ملول بیار -

کمکما پانی لا -

سانِ فوج بکنید -

فوج کا جائزہ کرو -

من در خانہ برادر بیتوتت کردم -

مین بھائی کے گھر مین رات گذارا -

درین خط چند تا مادہ اند -

اس خط مین تھوڑے پارہ گراف یعنی حصے ہین

فارسی	اردو
یک کپۂ لیمو درین جام بفشار ۔	ایک پھانک لیمو کی اس پیالے مین نچوڑ
بچہ کاغذک ہوا میکند ۔	بچہ پتنگ اُڑاتا ہی ۔
قُبِ شما چہ طور شدہ است کہ باد کردہ است	کسواسطے تمھارا گلا سوج گیا ہی ۔
دست او لحم ست ۔	اسکا ہاتھ بیکار ہی ۔
این شخص کہ چرخ میزد پیچ شد زمین خورد ۔	وہ شخص جو چکر مارتا تھا چکر کھاکر زمین پر گر پڑا
پل دماغش خورد شد ۔	اسکی ناک کا بوندہ چکنا چور ہوا ۔
کچۂ من درد میکند ۔	میری ٹھڈی درد کرتی ہی ۔

تمت

محاورات فارسی مع ترجمہ (...)

محمد ... ۱۵